

10

Powodów, dla których

kryminalizacja

narażenia na zakażenie i transmisji HIV jest dla

kobiet krzywdząca

Copyright © 2009 Athena Network. Wszystkie prawa zastrzeżone.

W celu poparcia dokumentu lub uzyskania więcej informacji, prosimy o kontakt:

ATHENA Network: www.athenanetwork.org

AIDS Legal Network: www.aln.org.za

ARASA: www.arasa.info

10 POWODÓW

Wostatnim czasie, rządy wielu państw w Afryce, Azji, Ameryce Łacińskiej i na Karaibach uchwaliły, lub czekają na zatwierdzenie praw uznających narażenie na zakażenie i transmisję HIV za przestępstwa. W tym samym czasie, zwłaszcza w Europie i Ameryce Północnej obowiązujące prawo karne jest w coraz większym stopniu wykorzystywane do wytaczania procesów sądowych osobom przenoszącym HIV lub narażających innych na zarażenie. Oprócz kryminalizacji przenoszenia HIV, prawa te wzywają do objęcia ciężarnych kobiet obowiązkiem wykonywania testów na obecność wirusa, a także do ujawniania przez pracowników opieki zdrowotnej wyników badań ich partnerom, bez konieczności uzyskania zgody badanych – jeszcze bardziej pogarszając wpływ takiego ustawodawstwa na kobiety.

Apel o stosowanie prawa karnego w przypadku narażenia innych na zakażenie HIV lub zarażenie wirusem jest często wynikiem dobrych chęci ochrony kobiet oraz odpowiedzi na poważne obawy przed nieustannym i gwałtownym rozprzestrzenianiem się HIV w wielu krajach. Często towarzyszy temu dostrzegalna klęska wysiłków zapobieganiu HIV. Podczas gdy niepokój ten jest uzasadniony i należy szybko zacząć rozwiązywanie problemów, które go powodują, bliższa analiza pokazuje, że kryminalizacja nie zapobiega kolejnym transmisjom HIV, nie redukuje także stopnia narażenia kobiet na zarażenie. W rzeczywistości, kryminalizacja bardziej szkodzi kobietom, niż im pomaga. Wpływa negatywnie i na ich potrzeby w zakresie zdrowia publicznego, i na ochronę praw człowieka.

Dokument - 10 Powodów dla których należy sprzeciwić

10 POWODÓW

się kryminalizacji narażenia na zakażenie i transmisji HIV został wydany w grudniu 2008 roku przez szeroką koalicję działaczy na rzecz zarażonych HIV i chorych na AIDS, obrońców praw człowieka i organizacji kobiecych. Przedstawiono w nim dziesięć powodów, dla których kryminalizacja narażenia na zakażenie i transmisji HIV jest z gruntu niesprawiedliwą i nieefektywną polityką publiczną. Dokument ten, na przykładzie jednego z dziesięciu powodów, szczegółowo wyjaśnia jak stosowanie prawa karnego do sytuacji narażenia na zakażenie HIV i przeniesienie wirusa na inną osobę – dalekie sprawiedliwości względem kobiet – prowadzi do zagrożenia i zniewolenia kobiet.

Stosowanie prawa karnego do sytuacji, w której zachodzi możliwość zakażenia HIV i transmisji wirusa wcale nie

pomaga w zwalczaniu epidemii przemocy genderowej, ani w usuwaniu głębokich różnic ekonomicznych, społecznych i politycznych, które są źródłem nieproporcjonalnie większego stopnia narażenia na zakażenie się HIV przez kobiety i dziewczęta. Przeciwnie - jest bardzo prawdopodobne, że te dziesięć powodów opisanych poniżej będzie miało bardzo negatywne skutki dla kobiet, m.in: zwiększy występowanie przemocy i nadużyć, z którymi kobiety już się spotykają; wzmocni panujący brak równości płci na polu opieki zdrowotnej i w hierarchii rodzinnej; będzie nadal promować strach i piętnowanie oraz wzmacniać ryzyko i możliwości zarażenia się kobiet wirusem HIV oraz ich bezbronność wobec naruszania praw związanych z tymi kwestiami.

10 POWODÓW

1 *Kobiety będą zniechęcone do korzystania z usług zapobiegania HIV, leczenia i opieki, a także do dokonywania testów na obecność wirusa HIV:*

Wiele kobiet obawia się przemocy i odrzucenia związanych z otrzymaniem seropozytywnej diagnozy i z ujawnieniem bycia zakażoną. Kryminalizacja przenoszenia lub narażenia na zakażenie HIV może wywołać dodatkowe przeszkody korzystania z opieki medycznej przez kobiety. Powszechne piętnowanie, dyskryminacja i inne naruszenia praw, w tym także prawa do zagwarantowania poufności, już teraz stanowią barierę zapobiegania HIV i dokonywania badań na obecność wirusa. Strach przed seropozytywnym wynikiem i jego potencjalne skutki prawne zniechęcają ciężarne kobiety do korzystania z opieki przedporodowej. Przyszłe matki boją się, że wynik ich testu będzie pozytywny i, że staną się potencjalnymi ofiarami nadużyć. Kryminalizacja narażenia na zakażenie i transmisji HIV osłabia także efektywność programów zdrowotnych dla matek i kobiet w ciąży, które są nosicielkami wirusa oraz ich dzieci; bojąc się kary, kobiety mogą zrezygnować z przystąpienia do tych programów. W ten sposób, odbiera się im możliwość zapewnienia sobie lub swoim dzieciom opieki i leczenia.

2 *Kobiety są częściej obarczane winą za przenoszenie wirusa HIV:*

Kobiety częściej dowiadują się o tym, że są nosicielkami wirusa; głównie dlatego, że rządy państw dążą do powszechnego oferowania porad

10 POWODÓW

i testów na obecność HIV w poradniach zdrowia prenatalnego. W związku z tym, kobiety są bardziej narażone na obarczanie ich winą przez pracowników służby zdrowia, swoich partnerów i ich rodziny, a także przez lokalną społeczność za *'srowadzenie HIV do ich domu.'* Ta odpowiedzialność i piętno mogą zaowocować wykluczeniem, ostracyzmem, opuszczeniem, stratą mienia i dziedzictwa, utratą opieki nad dzieckiem. Prawa kryminalizujące narażenie na zakażenie HIV i zarażenie wirusem będą jeszcze jednym narzędziem opresji kobiet. Jest to szczególnie ważne, gdyż obecnie orzeczenie winy na podstawie prawa zwyczajowego i formalnego jest nadal kluczowym czynnikiem wpływającym na wyroki procesów rozwodowych i spadkowych.

3 *Kobiety staną się jeszcze bardziej narażone na przemoc i nadużycia związane z HIV:*

Przemoc zwiększa ryzyko zarażenia się wirusem HIV przez kobietę, a pozytywny wynik testu na obecność wirusa w ich organizmie zwiększa ryzyko przemocy względem nich. Strach przed przemocą odwróci kobiety od ujawniania swojego statusu serologicznego. Badania potwierdzają, że młode kobiety są dziesięć razy bardziej narażone na doświadczenie przemocy i nadużyć, niż mężczyźni z tej samej grupy wiekowej. Rośnie także liczba zgłoszeń zabójstw kobiet przez ich partnerów za *'srowadzenie HIV do rodziny.'* Kryminalizacja narażenia na zakażenie i transmisji HIV najprawdopodobniej

10 POWODÓW

zwiększy ilość przypadków przemocy i nadużyć w stosunku do kobiet seropozytywnych - podczas gdy kobiety mogą odczuwać przymus ujawnienia swojego statusu serologicznego, aby uniknąć odpowiedzialności karnej, ryzykując tym samym stanie się ofiarami przemocy i nadużyć ze strony swoich partnerów i rodzin.

4 *Kryminalizacja narażenia na zakażenie lub transmisja HIV nie chroni kobiet przed stosowaniem wobec nich przymusu i przemocy:*

Przemoc seksualna i gwałt, także gwałt małżeński, klasyfikują kobiety jako grupę zagrożoną zarażeniem HIV. W wielu krajach prawa przeciwko przemocy seksualnej, jeśli zostały uchwalone, są niedostatecznie egzekwowane. Podobnie, taktyki i wskazówki rządów nawołujące do oferowania ofiarom gwałtu niezbędnej opieki medycznej, w tym także antykoncepcji doraźnej, aby zapobiec ciąży i profilaktyki po kontakcie z nosicielem w celu niedopuszczenia do zarażenia, często nie są realizowane. Kryminalizacja narażenia na zakażenie i transmisja HIV nie chroni kobiet ani przed przemocą seksualną i gwałtem, ani przed niechcianą ciążą. Zwiększy ona tylko ryzyko 'podwójnej kryminalizacji' kobiet, które zostały zarażone wirusem HIV podczas gwałtu, potencjalnie mogą zostać pociągnięte do odpowiedzialności za narażenie na zakażenie i transmisję HIV.

10 POWODÓW

5 *Prawo kobiet do podejmowania świadomych wyborów dotyczących ich seksualności i reprodukcji może zostać jeszcze bardziej ograniczone:*

Patriarchalny układ społeczeństwa ogranicza możliwość podejmowania przemyślanych decyzji przez wiele kobiet; dotyczy to także wyborów seksualnych i reprodukcyjnych. W rezultacie, kobiety często nie mogą negocjować warunków kontaktów seksualnych - tego czy chcą w nim uczestniczyć czy nie, jak również używania prezerwatywy podczas stosunku. W większości mają one ograniczony dostęp do informacji na temat zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego oraz ich praw w tych dziedzinach, co negatywnie wpływa na podejmowane przez nie decyzje. Zmagają się one także z trudnościami w uzyskaniu obiektywnej opieki zdrowotnej, która nie dyskryminowałaby ich. Kryminalizacja narażenia na zakażenie i zarażenia wirusem HIV może jeszcze bardziej ograniczyć wybory kobiet czy, jak, kiedy i z kim chciałyby zaangażować się w praktyki seksualne – a także zdecydować czy chcą mieć dzieci – z powodu ryzyka odpowiedzialności karnej za narażenie na zakażenie i /lub zarażenie wirusem HIV swojego partnera lub dziecka. Ponadto, kryminalizacja osłabia promocję zdrowia i praw seksualnych i reprodukcyjnych kobiet seropozytywnych.

6 *Istnieje większe prawdopodobieństwo, że przeciwko kobietom będą wnoszone oskarżenia:*

Ponieważ kobiety częściej dowiadują się o swoim dodatnim statusie

10 POWODÓW

serologicznym, są one także bardziej narażone na ryzyko poniesienia odpowiedzialności karnej za narażenie na zakażenie i zarażenie HIV. Dzieje się tak dlatego, że wiedza o pozytywnym statusie serologicznym jest często nieodzownym elementem wytoczenia procesu przeciwko nosicielowi. Jednocześnie, kobiety mają mniejszy dostęp do usług prawnych i, co za tym idzie, mniejsze szanse na sprawiedliwy proces. Ciężar dowodów i stronnicze stosowanie prawa powodują dalszy wzrost ryzyka wniesienia przeciwko kobiecie oskarżenia i otrzymania przez nią wyroku skazującego za narażenie na zakażenie lub transmisję HIV.

Niektóre kobiety mogą zostać postawione w stan oskarżenia za zakażenie swojego dziecka w czasie ciąży:

Niektóre prawa kryminalizujące transmisję HIV lub narażenie na zakażenie są spisane wystarczająco ogólnie, aby uwzględnić w nich zarażenie podczas ciąży lub karmienia piersią. Dla milionów kobiet żyjących z HIV – którym nie dano możliwości skorzystania z usług poradnictwa planowania rodziny i zdrowia reprodukcyjnego oraz leków zapobiegających transmisji perinatalnej HIV – oznacza to często, że ich ciąża, planowana lub nie, jest przestępstwem. Poza tym, coraz częściej daje się zauważyć, że w wielu gospodarstwach o średnim i niskim dochodzie, karmienie piersią jest najlepszym sposobem na dostarczenie dziecku niezbędnych wartości odżywczych potrzebnych do jego przeżycia i zapewnienia mu

10 POWODÓW

dobrego samopoczucia fizycznego i psychicznego, pomimo możliwości zarażenia go HIV. Jest wiele innych efektywnych metod zapobiegania transmisji perinatalnej HIV, zaczynając od popierania praw wszystkich kobiet do podejmowania przemyślanych decyzji o ciąży i zaopatrywanie ich w informacje i usługi w zakresie seksualności i reprodukcji, przez zapobieganie nieplanowanych ciąż wśród wszystkich kobiet, po oferowanie efektywnych leków i usług zdrowotnych zapobiegających zarażeniu dziecka HIV przez kobiety seropozytywne, które spodziewają się dzieci lub chcą je mieć.

Kobiety będą bardziej narażone na możliwość zakażenia się wirusem:

Istniejące bariery, np. nierówność płciowa, ograniczające kobietom dostęp do informacji, źródeł i usług, będą spotęgowane przez strach przed oskarżeniem za narażenie na zakażenie i transmisję HIV. Uzależniony od płci dostęp do informacji i usług zdrowotnych, w połączeniu ze strachem przed uznaniem narażania na zakażenie i transmisji HIV za łamanie prawa, umieści kobiety na jeszcze niższej pozycji w negocjacjach warunków kontaktów seksualnych - ponieważ negocjowanie użycia prezerwatywy może zostać uznane za 'dowód' wiedzy o swoim pozytywnym statusie serologicznym.

10 POWODÓW

9 *Kobiety najbardziej narażone na zakażenie i marginalizowane odczują zmianę sytuacji prawnej najdotkliwiej:*

Najbardziej narażone na zakażenie i marginalizowane kobiety, np. kobiety pozostające w związkach z innymi kobietami, kobiety pracujące w seks biznesie i kobiety uzależnione od narkotyków, są często pozbawione odpowiedniego dostępu do usług wspomagających zapobieganiu HIV, do badań, leczenia i opieki, głównie z powodu ich *'kryminalizowanego statusu'*. Kryminalizacja narażenia na zakażenie i transmisji HIV najprawdopodobniej nadal będzie piętnowała już *'kryminalizowane'* kobiety i stanowić będzie jeszcze jedną barierę oddzielającą je od opieki zdrowotnej i innych usług, stwarzając zagrożenie podwójnego oskarżenia – o udział w *'zachowaniu przestępczym'* oraz za narażanie na zakażenie i transmisję HIV.

10 *Najbardziej efektywną odpowiedzią na HIV są prawa człowieka:*

Teraz, bardziej niż kiedykolwiek wcześniej, konieczne jest zwrócenie większej uwagi na prawa człowieka w kontekście odpowiedzi na globalną epidemię HIV. Kryminalizacja narażenia na zakażenie i transmisji HIV, podważa prawa człowieka, marnotrawi inicjatywy podejmowane w dziedzinie zdrowia publicznego, oraz zwiększa ryzyko narażenia na zakażenie, szczególnie kobiet.

10 POWODÓW

W przeciwieństwie do odpowiedzi na HIV poprzez kryminalizację powodującą strach, prawa człowieka podkreślają ochronę godności ludzkiej – włączając prawa seksualne – wszystkich ludzi i stwarzają warunki, w których mogą oni dokonywać wolnych, świadomych wyborów dotyczących ich zdrowia i życia.

Do warunków tych należą:

- prawo do pełnej informacji, narzędzi i technologii zapobiegania HIV; do podejmowania przemyślanych decyzji dotyczących spraw intymnych, jak seks i seksualność, oraz ciąży;
- wolność od wszystkich form przemocy, od gwałtu małżeńskiego i jakichkolwiek form przymusu seksualnego, wolność decydowania o swoim ciele;
- wolność od aresztu, lub zatrzymań, nie dokonanych na podstawie dowodów

popęnienia przestępstwa i od przedłużającego się uwięzienia zgodnie z prawem kryminalizującym pracę w seks biznesie, stosowanie narkotyków, i kontakty seksualne z partnerem tej samej płci;

- równy dostęp do mienia i spadku, tak aby kobiety nie popadały w biedę i nie stawały się bardziej narażone na zarażenie się HIV po śmierci małżonka lub rozpadzie ich małżeństwa.

Kiedy warunki te zostaną spełnione – kiedy każdy człowiek będzie miał jednakową kontrolę nad swoim życiem seksualnym i będzie mógł dokonywać wolnych, przemyślanych decyzji dotyczących wszystkich form zapobiegania HIV – kryminalizacja narażenia na zakażenie lub transmisji HIV przejdzie do historii.

10 POWODÓW

'10 Powodów, dla których Kryminalizacja Narażenia na Zakażenie i Zarażenia HIV jest dla Kobiet Krzywdząca' zostało sporządzone przez dr. Johanna Kehler z AIDS Legal Network, Michaela Clayton z AIDS & Rights Alliance for Southern Africa (ARASA) i Tyler Crone z ATHENA Network pod patronatem i we współpracy z ATHENA Criminalization and HIV – Implications for Women Working Group [ATHENA Kryminalizacja – Implikacje dla Kobiet Grupa Robocza]. Dodatkowo do Grupy Roboczej należą (instytucje wymienione wyłącznie w celu identyfikacji osób):

Aziza Ahmed, Program on International Health and Human Rights, Harvard School of Public Health, USA

Laura Bisailon, University of Ottawa, Canada

Amandine Bollinger, Salamander Trust, UK

Maria de Bruyn, Ipas, USA

Dr. Lorena Di Giano, Argentine Network of People Living with HIV/AIDS, Argentina

Jennifer Gatsi, Namibia Women's Health Network, Namibia

Fiona Hale, Salamander Trust, UK

Coco Jervis, Treatment Action Group, USA

Ralf Jürgens, OSI Law and Health Initiative, Canada

Tamil Kendall, University of British Columbia, Canada, and Balance, A.C., Mexico

Abimbola Onigbanjo, Center for the Right to Health, Nigeria

Leah Auma Okeyo, World Pulse, Kenya

Elisa Slattery, Center for Reproductive Rights, USA

Lucy Stackpool-Moore, IPPF, UK

Marion Stevens, Health Systems Trust, South Africa

10 POWODÓW

**Martha Tholanah, Network of Zimbabwean Positive Women (NZPW+),
Zimbabwe**

Belinda Tima, UK

Dr. Alice Welbourn, Salamander Trust, UK

Autorzy chcieliby wyrazić swoje uznanie dla Inicjatywy Prawnej i Zdrowotnej Programu Zdrowia Publicznego Instytutu Społeczeństwa Otwartego [the Law and Health Initiative of the Open Society Institute Public Health Program], za nieoceniony wkład i nieustanne wsparcie ukończenia dokumentu.

Chcielibyśmy także podziękować OXFAM International i Instytutowi Społeczeństwa Otwartego prowadzącemu Międzynarodowy Program Rozwojowy Redukcji Szkód [International Harm Reduction Development Program] za ich wsparcie finansowe.

Mimo, iż wymienienie wszystkich osób i organizacji zaangażowanych w prace nad dokumentem jest niemożliwe, pragniemy wyrazić wszystkim swoją wdzięczność za ich cenny wkład. Specjalne podziękowania kierujemy do uczestników konsultacji w Cape Town, w lipcu 2009 r., wirtualnej konsultacji Afryki Południowej z członkami ARASA we wrześniu 2009 r., konsultacji w Moskwie w październiku 2008 r., i konsultacji w Wiedniu w listopadzie 2009 r., Specjalne podziękowania kierujemy także do: Silvii Peretti i Sophie Strachan z 'Kobiety Pozytywnie' [Positively Women], Moono Nyambe z GNP+; Cecile Kazatchkine i Sandrze Chu z kanadyjskiego HIV/AIDS Legal Network.

Następujące organizacje poparcie dla tego dokumentu

